МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини Кафедра соціальних і правових дисциплін

СУСПІЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, АНАЛІЗ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ

Монографія

За науковою редакцією А. Л. Бержаніра

Умань Візаві 2024

УДК 316.422(477)(091)](02)

С69

Авторський колектив: Балановський Я. М., Бержанір А. Л., Коваль Д. С., Кожушко Т. В., Максимчук О. В., Пархета В. І., Родік Т. П., Фицик І. Д., Фицик Л. А., Фуркало В. І., Фуркало В. С.

Рецензенти:

Кірдан О. Л., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Світовий О. М., доктор економічних наук, професор кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 3 від 30 жовтня 2024 року)

Суспільні трансформації сучасного українського суспільства: теоретичні засади, аналіз закономірностей : кол. моногр. / [Я. М. Балановський, А. Л. Бержанір, Д. С. Коваль, [та ін.] ; за наук. ред. А. Л. Бержаніра ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, каф. соц. і правових дисциплін. – Умань : Візаві, 2024. – 362 с.

Монографія присвячена сутності та закономірностям сучасного українського суспільства та науковому обгрунтуванню перспектив його подальшого розвитку. Досліджено деякі аспекти функціонування політико-правової, соціальної, духовно-ідеологічної сфер з використанням теорії і методології соціально-гуманітарних наук. Монографія розрахована на науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти та усіх, хто цікавиться питаннями функціонування і розвитку суспільства.

УДК 316.422(477)(091)](02)

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2024

З М І С Т

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ ЧИННИКІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА..…….. 4

Балановський Ярослав ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ ПОЛІТИЧНИХ КОАЛІЦІЙ У СУСПІЛЬСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТИПУ СОЦІАЛЬНОСТІ.……... 4

Родік Тетяна СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ: ЦІННОСТІ ТА ВИПРОБУВАННЯ ВІЙНОЮ…… 47

Пархета Вікторія НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ В УКРАЇНІ……... 82

Максимчук Олена ІНФОРМАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ…… 115

Розділ 2. ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-ІДЕОЛОГІЧНИХ ТА СВІТОГЛЯДНО-ЦІННІСНИХ ЗАСАД СОЦІУМУ....…… 163

Бержанір Анатолій ДІАЛЕКТИЧНИЙ ВЗАЄМОЗВ’ЯЗОК МІЖ ОСВІТОЮ І ВИХОВАННЯМ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТИ……. 163

Кожушко Тетяна ФЕНОМЕН МИСЛЕННЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ ТЕОРІЇ……. 196

Коваль Дар’я ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.……..... 231

Фуркало Володимир ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ ГЕРОЇЗМУ: СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТИ...……. 259 .

Фуркало Вікторія РАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІСТИЧНИЙ ВАРІАНТИ ХАСИДИЗМУ……... 291

Фицик Ігор, Фицик Лариса ЗНАКОВІ ЖІНОЧІ ПОСТАТІ В ІСТОРІЇ ПОЛЬСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ……

РОЗДІЛ 2 ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-ІДЕОЛОГІЧНИХ ТА СВІТОГЛЯДНО-ЦІННІСНИХ ЗАСАД СОЦІУМУ

Тетяна Кожушко, викладач,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ФЕНОМЕН МИСЛЕННЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ ТЕОРІЇ

В момент зародження філософії питання, пов'язані з пізнанням феномену мислення, займали особливе місце. Адже здатність мислити й розпізнавати світ – одна з найсуттєвіших потреб буття людини. Людина є істота, що мислить. Саме ця характеристика виокремлює її з поміж інших живих істот та надає особливого онтологічного статусу. Мислення – це певний маркер екзистенції, який окреслює розумну дійсність. Відповіді на запитання, які олюднюють дійсність, можна отримати лише завдяки правильно організованому мисленню. Мислення у сучасному світі інформації і знання постає найбільш ефективним способом активізації усебічної діяльності людини. Воно реагує на людську свідомість і орієнтує у пізнавальному лабіринті, вимагаючи певної культури мисленнєвих практик, яка є необхідною умовою творення дійсності якісного рівня.

Вказуючи на іманентність мислення автор «Аналітики» заклав підвалини орієнтирів раціонального аналізу міркування. І сьогодні у 21 столітті одним із нагальних завдань представники наукової спільноти називають дослідження процесів мислення. Певним чином впорядкування знання про мислення, вибудовує нову траєкторію людського існування. Якщо взяти до уваги обсяг інформаційного контенту, то здатність мислити, у широкому розумінні поняття, постає онтологічною необхідністю, що уможливлює існування на рівні усвідомленого буття. Нове мислення дало багато нових когнітивних

практик, запропонувало нетрадиційне філософське осмислення минулих. Серед них: так званий «лінгвістичний поворот», при якому «теорія пізнання» заміняється «теорією значення» й деяких інших вчень про мову; феноменологічні підходи до пізнання; герменевтичний досвід, виражений у загальній теорії розуміння й інтерпретації; практики деконструктивізму й постмодернізму. Особливе місце зайняла еволюційна епістемологія; розвивається практика досліджень позанаукового знання; накопичується досвід вивчення знання й пізнавальної діяльності у зв'язку з новими комп'ютерними технологіями. Іншими словами, виникли різні практики когнітології з її сценаріями, ситуаційними моделями й фреймами; нарешті, відбувається осмислення когнітивних феноменів у контексті синергетики.

Також феноменальність мислення уможливлює пізнання та рівень усвідомленого освоєння світу. Мислення є запорукою творчої діяльності, яка формує відкриття й досягнення, що визначають конкретну історичну епоху. Мислення «вбудовує» індивіда в культуру й систему знань, які, у свою чергу, є його продуктом. У сучасному світі, перенасиченому інформацією, мислення позбавляє від непотрібного, мінливого, від хибних цінностей і стереотипів масової свідомості, відкриваючи тим самим простір для самореалізації людини. Завдяки мисленню людина стає мудрою. За Платоном, мудрий не завжди є всезнаючим. Мудрість – це не актуальне знання, а потенція розуму. Мудрість є могутній інструмент пізнання, оскільки мудра людина черпає знання з величезної області невиявленого й прихованого в її розумі і душі. Мудрість є джерелом мислення, яке відкриває всі шляхи для продуктивного пізнання та практики.

1. Критичне мислення: освіта, творчість, цінності : монографія / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 20,0 друк. арк.
2. Цимбалюк М.М. Онтологія правосвідомості: теорія та реальність: монографія. Київ : Атіка. 2008. 288 с.

3. Цьолух С.Т. Мислителі Європи: монографія. Вінниця: Саміздат. 2011. 664 с.
4. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ: ЦУЛ. 2012. 288 с.
5. Конверський А. Є. Логіка (традиційна та сучасна). Київ: Центр учбової літератури. 2008. 536 с.
6. Ішмуратов А. Т. Вступ до філософської логіки. Київ: 1997. 356 с.
7. Тофтул М.Г. Логіка. Київ : Видавничий центр Академія. 2003. 368 с.
8. Поняття можливого світу і його семантика URL: https://dspace.hnpu.edu.ua/items/f9a8b231-c15a-439d-8c19-904ec6f5ec1b
9. Денісова Д. Д. Підходи до вивчення можливих текстових світів у сучасній лінгвоконцептології. Перекладацькі інновації: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., м. Суми : СумДУ, 2013. С. 13–14.
10. Філософія свободи. Мирослав Попович/ упоряд.: Л. Ф. Артюх, Н. Б. Вяткіна. Харків: Фоліо. 2018. 524 с.
11. Синергетика і творчість : монографія / За ред. В. Г. Кременя. Київ : Інститут обдарованої дитини. 2014. 314 с.
12. Добронравова І. С. Синергетика: становлення нелінійного мислення, Київ : Либідь. 1990. 150 с
13. Добронравова І.С. Норми наукового дослідження в нелінійному природознавстві. *Філософська думка*, №4, 1999. С.36-48.
14. Добронравова І.С. Практична філософія постнекласичної науки про наукову істину та людську свободу. *Філософія освіти*. № 2, 2014. С. 224-234.